

Mandele was voorzitter van de Rotterdamse Kamer van Koophandel, commissaris van de Rotterdamse Bankvereniging en tevens lid geweest van de door de president-directeur van deze bank, mr. H. Woltersom (een nauwe relatie van Hirschfeld), voorgezeten Organisatiecommissie-Woltersom – Reinink was in '40 betrokken geweest bij de oprichting van de Nederlandse Unie, had een tijdlang gefungeerd als waarnemend secretaris-generaal van het departement van onderwijs, kunsten en wetenschappen en was zich, toen hij eind '41 ten departemente zijn ontslag had genomen als hoofd van de afdeling hoger onderwijs, veel moeite gaan geven voor de illegale steunverlening aan kunstenaars die aanmelding bij de Kultuurkamer hadden geweigerd. Anders dan het in '43 uitgeschakelde Nationaal Comité had het Vaderlands Comité (oftewel: het VC) er niet naar gestreefd, door de regering erkend te worden als haar representante in de overgangstijd – het had zich bescheidener opgesteld: het wenste aan de regering slechts adviezen uit te brengen en deed dat ook, nl. via de Zwitserse Weg. Uiteraard was dat een vorm van illegale activiteit maar met dat al werd het VC door sommige illegale groepen, met name door die van *Vrij Nederland* en *Het Parool*, met een zeker wantrouwen bezien: er bestonden bij die groepen bezwaren tegen Donner die tot begin '44 raadsheer in de Hoge Raad was geweest, en vooral tegen van der Mandele die als een bondgenoot van Hirschfeld werd gezien – het VC was in de visie van *Vrij Nederland* en *Het Parool* bij uitstek een representant van vooroorlogse maatschappelijke kaders van welke geen radicale 'vernieuwing' van de samenleving te verwachten was.

Uit wat nu volgt, zal blijken dat in de strijd die zich van de zomer van '44 af binnen de illegaliteit ging voordoen (wel te verstaan: aan de toppen – tot lagere regionen drong die strijd slechts door voorzover er iets over werd gepubliceerd), de twee vragen centraal stonden die wij al noemden: had de illegaliteit als zodanig een eigen politieke taak in de overgangstijd en in het gehele naoorlogse bestel, en was het wenselijk daarbij te streven naar een radicale 'vernieuwing'?

Er was nog een derde vraag: kon men de CPN beschouwen als een groepering die in beginsel te vertrouwen was of moest men er van uitgaan dat de communisten in wezen vroeg of laat een gewelddadige omwenteling zouden gaan nastreven?

In hoofdstuk 7 ('Koot, Thijssen en van Bijnen') deden wij reeds uitkomen dat er in kringen van de KP en de LO bepaald sprake was van wantrouwen jegens de communisten – een wantrouwen, meer in het algemeen tegen 'links' gericht, dat, met de herinnering aan Troelstra's